

7. Принципи корпоративного управління [Електронний ресурс]: Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 11 грудня 2003 р. № 571. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/popup_article?art_id=5865168.
8. Кузнецова Н.С. Актуальные вопросы законодательного регулирования корпоративного управления группой холдингового типа и холдингов / Н.С. Кузнецова // Финансовая консультация. – 2004. – № 7–8. – С. 19–21.
9. Шиткина И. Управление в холдинге / И. Шиткина // Акционерное общество: вопросы корпоративного управления. – 2004. – № 5. – С. 13–21.
10. Шаповалова О.В. Проблемы управления интересами в вертикальной системе холдинговых компаний (направления исследования) / О.В. Шаповалова, Е.В. Куцурубова // Хозяйственное законодательство Украины: практика применения и перспективы развития в контексте европейского выбора: сб. науч. тр. / НАН Украины, Ин-т экономико-правовых исследований. – Донецк: Юго-Восток ЛТД, 2005. – С. 323–326.
11. Лукач І.В. Правове становище холдингових компаній за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 / І.В. Лукач; Київський нац. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – К., 2007. – 211 с.
12. Мармазова С.И. Гражданско-правовые проблемы управления холдингом [Электронный ресурс]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / С.И. Мармазова. – М., 2003. – Режим доступа: <http://disser.law.edu.ru/disser.asp?disserID=1220815>.
13. Кібенко О.Р. Сучасний стан та перспективи правового регулювання корпоративних відносин: порівняльно-правовий аналіз права ЄС, Великобританії та України: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.04 / О.Р. Кібенко; Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого. – Харків, 2006. – 479 с.
14. Датский закон о компаниях [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kac.com.ua/foreignlaws/dan3.htm>.

УДК 338.001.36

ПАТЕНТНА МОНОПОЛІЯ: ВПЛИВ НА КОНКУРЕНЦІЮ, «ПАТЕНТНИЙ ТРОЛЛІНГ» ТА «СІРИЙ ІМПОРТ» В УКРАЇНІ

Прокопов О.А., к.е.н., доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин Українського державного університету фінансів і міжнародної торгівлі (Україна), головний експерт відділу ринків промисловості Антимонопольного комітету України

Прокопов О.А. Патентна монополія: вплив на конкуренцію, «патентний троллінг» та «сірий імпорт» в Україні.

Останні тенденції у сфері користування інтелектуальною власністю в Україні та світі зумовлюють загострення питання «незаконного» та «недобросовісного» використання патентів на винаходи та появу таких явищ як «патентний троллінг» та «сірий імпорт». У даній науковій статті визначено деякі теоретичні основи патентування, досліджено механізм здійснення «сірого імпорту» та причини його виникнення. Розглянуто питання походження поняття «патентний троллінг», його основні характеристики та приклади застосування у світовій та вітчизняній практиці господарювання. Визначено «патентний троллінг» та «сірий імпорт» як негативні наслідки дії патентної монополії. Проте також зазначено, що одним із способів стимулювання інноваційної діяльності є надання винахіднику монопольного права на користування створеним продуктом, впровадження у виробництво та реалізація його на ринку з отриманням надприбутку через видання патенту.

Ключові слова: обмеження конкуренції, патент, патентна монополія, «патентний троллінг», «сірий імпорт».

Прокопов А.А. Патентная монополия: влияние на конкуренцию, «патентный троллинг» и «серый импорт».

Последние тенденции в сфере использования интеллектуальной собственности в Украине и мире обуславливают обострение вопроса «незаконного» и «недобросовестного» использования патентов на изобретения и возникновение таких явлений как «патентный троллинг» и «серый импорт». В данной научной статье определены некоторые теоретические основы патентования, исследован механизм осуществления «серого импорта» и причины его возникновения. Рассмотрены вопросы происхождения понятия «патентный троллинг», его основные характеристики и примеры применения в мировой и отечественной практике хозяйствования. Определены «патентный троллинг» и «серый импорт» как негативные последствия действия патентной монополии. Однако также отмечено, что одним из способов стимулирования инновационной деятельности является предоставление изобретателю монопольного права на пользование созданным продуктом, внедрение в производство и реализация его на рынке с получением сверхприбыли через издание патента.

Ключевые слова: ограничения конкуренции, патент, патентная монополия, «патентный троллинг», «серый импорт».

Prokopov O. Patent monopoly: the impact on competition, «patent trolling» and «gray import» in Ukraine.

The recent trends in the use of intellectual property in Ukraine and worldwide cause aggravation question of "unlawful" and "unfair" use of patents and the emergence of such phenomena as "patent trolling" and "gray import". In this research article it was outlined some of the scientific theoretical basis of patent, investigated the mechanism of "gray import" and its root causes. It was defined the origin question of the term "patent trolling", its main characteristics and application examples in the world and home practice of management. Definitions of "patent trolling" and "gray import" as the negative effects of the patent monopoly. But also it was noted that one of the way to stimulate innovative activity is to provide the inventor a monopoly on the use of established product introduction in the production and sale of its market to obtain excess profits by issuing a patent.

Keywords: restriction of competition, patent, patent monopoly, «patent trolling», «gray import».

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку не тільки національної, але й глобальної конкуренції свідчить про підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції в першу чергу за рахунок розробки та реалізації інновацій. Одним із об'єктів інтелектуальної власності є патент, який є охоронним документ, що засвідчує виключне право, авторство і пріоритет винаходу, корисної моделі або промислового зразка. Тобто це ефективний інструмент монополізації ринку, який руйнує конкурентне середовище.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами дослідження прав на інтелектуальну власність, зокрема, патенти, їх значення для успішної діяльності підприємств в умовах здійснення ринкових відносин присвячено багато наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених. В такому контексті можна виділити С. Гальчинського, П. Друкер, Е. Мейнсфілда, О. Орлюк, Б.Санто, Л. Федулову, Л. Федченко та інших. Крім того, значну увагу проблемам в сфері інтелектуальної власності приділяють державні установи, зокрема, Антимонопольний Комітет України.

Виділення невирішеної проблеми. Останні тенденції у сфері користування інтелектуальною власністю в Україні та світі зумовлюють загострення питання «незаконного» та «недобросовісного» використання патентів на винаходи та появу таких явищ як «патентний троллінг» та «сірий імпорт». Ви рішення проблем реалізації відносин інтелектуальної власності в інноваційній сфері, формування механізмів стимулювання інноваційної діяльності вдосконалення державного регулювання інноваційних процесів та гармонізація конкурентної та інноваційної політики є пріоритетними напрямками роботи Антимонопольного комітету України, уряду та міжнародних організацій.

Мета дослідження. Основною метою статті є дослідження питання щодо того чи перешкоджають патенти та авторські права конкуренції, а також які негативні наслідки спостерігаються в існування патентної монополії, зокрема, «патентного троллінгу» та «сірого

імпорту». Визначення особливостей виникнення цих наслідків в Україні. У процесі написання статті було застосовано методи порівняння та узагальнення, метод аналізу статистичних даних.

Результати дослідження. Патент є охоронним документом, що засвідчує виключне право, авторство і пріоритет винаходу, корисної моделі або промислового зразка [1, ст. 1]. Монополія – це стан ринку, при якому на ньому діє один єдиний продавець, тобто має місце наявність виключного права. Звідси випливає, що патентне законодавство – це ефективний інструмент монополізації ринку, єдиний дозволений спосіб монополізації певної товарної ніші конкретним виробником.

Різновидом патенту є деклараційний патент, що видається за результатами формальної експертизи заявки на винахід та експертизи на локальну новизну заявки на винахід, строк дії якого становить 6 років. Після проведення кваліфікаційної експертизи та сплати за неї визначеного законом мита, дія деклараційного патенту припиняється і видається патент на винахід (Рис.1).

Запатентувавши продукт, можна на довгі роки забезпечити право на виробництво і продаж цього товару за монополією високими цінами. Отримувати прибуток від нового продукту можливо, навіть не займаючись його виробництвом. Досить просто продавати ліцензії на випуск товару іншим фірмам або використати патент в якості внеску до статутного капіталу підприємства. Але, винахідництво є вигідним тільки за умови покриття та перевищення економічного прибутку над витратами на НДДКР за період дії патенту. Таким чином, саме наявність патентної монополії створює економічні умови для технічного прогресу. Можна вважати патентну монополію необхідною умовою існування ринку інновацій.

Отже, без визнання інтелектуальних прав неможливий розвиток науки і техніки, тому що у авторів повинен бути стимул, яким служить визнання авторства і надання виключних прав на інтелектуальний продукт. Тому назвати патенти та авторські права обмежувачами конкуренції було б невірно і без визнання прав на них, можливо, зупинився б науково-технічний розвиток.

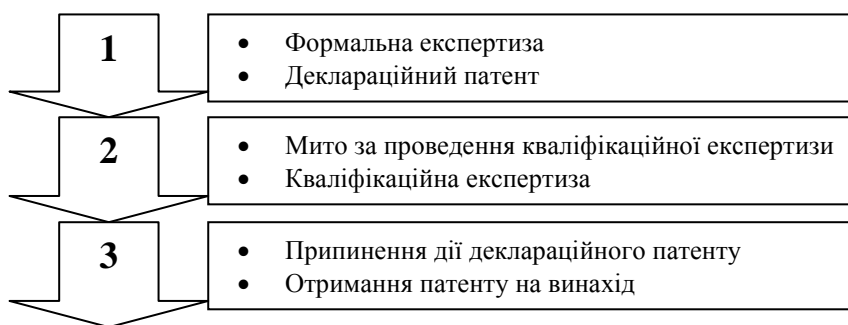

Рис. 1. Алгоритм отримання патенту [1]

Попри усю важливість патентної монополії, вона, однак, є лише окремим випадком такого поширеного явища як короткострокова (тимчасова) монополія. Зокрема, відповідно до ст. 26 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС - TRIPS - Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) захист на патент надається щонайменше на 10 років [2, ст.26]. Термін дії патенту на винахід за українським законодавством становить 20 років від дати подання заявки, на промисловий зразок – 10 років [1; 3]. За цей час, вмиле маніпулювання патентним правом дозволяє підприємцям істотно ускладнювати життя конкурентам, деколи повністю блокуючи налагоджене виробництво і відсуджуючи чималі суми компенсації за порушення патентних прав.

Саме це і поклато основу для виникнення «патентного троллінгу» та «сірого імпорту» (паралельного імпорту). В останні кілька років, як для України, так і для Росії та Білорусії, досить актуальна проблема «сірого імпорту». Загалом це є незаконним ввезенням оригінальних товарів. Таке ввезення може бути незаконним, якщо він виробляється всупереч волі власника, зареєстрованого в країні товарного знака, нанесеного на товар. Якщо ці товари - підробки, то з ними можна і потрібно боротися, адже вони не тільки завдають збиток сумлінним імпортерам, але і псують імідж оригінального товару. Якщо ж товари оригінальні, але куплені в інших країнах дешевше, ніж продаються тут, то їх ввезення є паралельним імпортом, а їх продаж віднімає частину ринку у законних імпортерів.

Види незаконного ввезення:

- ввезений в країну за неофіційними каналами;
- із заниженням тарифних платежів за рахунок недостовірного декларування;
- розмитнений з порушеннями митного кодексу і не має гарантійного талона продавця, що підтверджує якість виробу і право споживача на гарантійне та сервісне обслуговування.

У появі «сірих» схем є свої передумови та причини, зазначені у Табл. 1.

Таблиця 1

Причини незаконного ввезення товару	
Причини	Сутність
1. Незбалансованість цінової політики виробників на різних локальних ринках збуту	У постачальника виникає спокуса привезти «сірий» товар, щоб збільшити норму прибутку, продавши його за цінами, що склалися на внутрішньому ринку
2. Економія фінансів	Економія коштів на митних зборах, оплаті грамотного спеціаліста з зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), додаткових витратах, пов'язаних з вивантаженням і зберіганням, простою автомашини
3. Економія часу	Зменшується час на узгодження виду та переліку документів з митними органами, транспортними компаніями, постачальниками, самої процедури митного оформлення

Проте багато фірм протягом довгих років успішно працюють за чесною схемою і не збираються від цього відходити. Більш того, на даний час велика частина учасників ЗЕД, що практикували «сіре» оформлення, взяли курс на «вибілювання» своїх компаній. Причому причини цього є суто економічними: запровадження системи управління ризиками, зведення контрольних показників і, як наслідок, коригування митної вартості товару. «Біла» митниця може виявитися для компанії більш вигідною і зручною, оскільки:

- при повній оплаті митних зборів можна заощадити на вартості послуг митного брокера (при оформленні «сірого» товару брокер бере гроші не тільки за свої послуги, а й за ризик);
- при правильному оформленні товаросупровідних документів можна заощадити на непередбачених витратах в дорозі;
- спроститься митне оформлення вантажів;
- статус сумлінного імпортера вкрай корисний, а довголітня репутація «білої» фірми дасть шанс отримати звільнення від ризиків абсолютно безкоштовно;

– імпортер отримує більшу стабільність [4].

В Україні гостро постає прояв незаконного ввезення товарів. За підрахунками експертів, 70% товарів легкої промисловості в Україні – контрабанда і «сірий імпорт» (Рис. 2). А «сірі» мобільні телефони складають від 15-17% українського ринку. Крім цього, 75% дрібних Інтернет-магазинів продають техніку та електроніку, яка була ввезена в обхід українському митному законодавству [5].

До того ж, в країні досі немає спільних з сусідами митних пунктів перевірки автомобільних вантажів. Тобто при ввезенні вантажу з Польщі його спочатку перевіряють поляки і тільки потім українська митниця. Це дає можливість показувати різним митникам різні документи – для Польщі одна ціна, через сто метрів для України – інша. Тільки просте об'єднання пунктів пропуску на кордонах може дати приголомшливий ефект. Саме через це у нас непопулярний імпорт товарів кінцевого споживання по залізниці – на ній вже введений спільний митний контроль. Такі ж результати може дати і звернення до дзеркальної статистики. Єврокомісія неодноразово пропонувала нашій країні співробітництво у цій сфері, навіть погоджувалася виділити необхідні кошти в рамках програми ТАСІС (Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States – Технічна допомога Співдружності незалежних держав). У 2005 р. був проведений експеримент порівняння української та польської статистики в ручному режимі. У результаті вдалося виявити сотні неврахованих фур, а сервер української митниці двічі зависав з невідомих причин. Водночас майже всі наші сусіди, зокрема, Росія, Казахстан і Білорусь, вже давно обмінюються даними і один з одним, і з ЄС, а через систему Eurostat – і з іншими країнами.

Наступним «побічним ефектом» патентної монополії є «патентний троллінг». Різкий стрибок за останнє десятиліття у кількості запатентованих продуктів пов'язаний насамперед з розвитком інформаційних технологій та мобільного зв'язку. Недавні патентні війни між Apple і Samsung, Nokia і HTC показують, що розвиток йде настільки стрімко, що компанії часто не помічають, що своїм новим продуктом порушили права на патент конкурентів. На цьому тлі отримала розвиток нова бізнес-модель заробляння грошей, під назвою «патентний троллінг». Збитки компаній від діяльності патентних троллів обчислюються вже сотнями мільйонів євро.

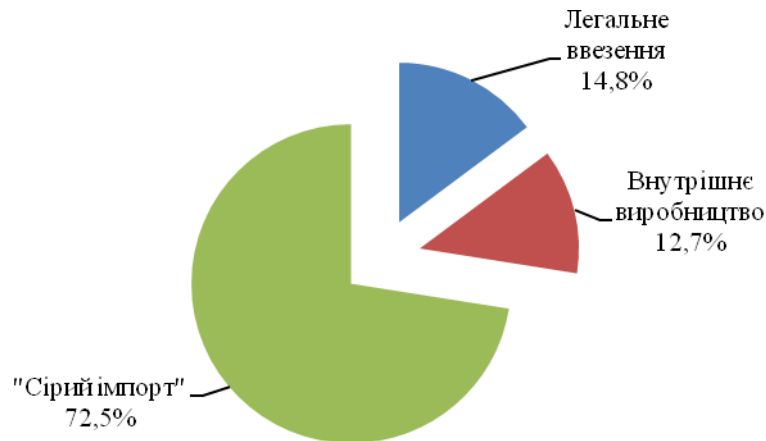

Рис. 2. Структура імпорту легкої промисловості

Розкрити поняття «патентного троллінгу» необхідно з визначення, хто такий «патентний троль». «Патентний троль» (англ. patent troll) – фізична або юридична особа, що спеціалізується на пред'явленні патентних позовів. Такі особи можуть називати себе патентними холдингами або патентними дилерами. Застосовуються також інші назви: непрактикуюча особа (англ. non-practicing entity, NPE), невиробляючий патентовласник (англ. non-manufacturing patentee, non-manufacturing entity), торговець патентами (англ. patent marketer), які в основному застосовуються до власників патентів, що не ведуть самостійної виробничої діяльності.

Перший успішний патентний троль жив ще в XIX ст. - Джордж Селден. У 1879 р. він подав патентну заявку на бензиновий автомобільний двигун, але зумів відтягнути момент остаточної реєстрації на 16 років. Тим часом, автомобільна галузь розрослася, і в 1895 р. пастка закрилася; Селден уклав ряд ліцензійних угод з автомобільними компаніями. Другий окружний суд США в 1911 р. підтримав його, вказавши, що Селден «всього лише скористався затримками, які допускав закон». Сучасне прізвисько «патентний троль» засновано на казковому персонажі, який чекає необережних подорожніх, ховаючись під мостом, побудованим кимось іншим, щоб вимагати плату за прохід [6].

«Патентний троллінг» – це зловживання правом володіння патенту, через шантажування або пред'явлення патентних позовів до виробників запатентованих товарів, при цьому не використовуючи свій патент у виробничих цілях. Тобто, традиційний алгоритм дій такий: купити «сплячий», тобто патент, що не використовується, потім почекати, поки хтось розробить схожу технологію, після чого подати позов про порушення патентних прав. Механізм роботи патентних троллів незвичайний. Справа в тому, що патентні позови коштують дуже дорого, і навіть якщо жертва виграє, для неї дешевше буде віддати гроші тролєві, ніж брати участь у суді. Наприклад, Лабораторія Касперського дала відсіч тролєві, однак на суди довелося витратити 2,5 млн. дол.

Чим троль відрізняється від справжнього винахідника? У першу чергу метою своєї діяльності. Винахідник ставить перед собою завдання виробити нове технологічне рішення, від реалізації якого надалі можна буде отримати економічну вигоду. Завдання тролля – без втілення в життя своїх винаходів отримати економічну вигоду у вигляді «відступних» від найбільш згідливих жертв троллінгу. Крім того, законодавством закріплені певні критерії патентоспроможності винаходу: воно має бути новим (тобто не повторювати вже відомі технічні рішення), мати винахідницький рівень (не являти собою очевидне для фахівця рішення) і бути застосовним у промисловості, економіці чи соціальній сфері. У «винаходах» патентних троллів такі ознаки (або один з них) відсутні. Це відвертий плагіат, компіляція відомих рішень або так званий технічний абсурд – абсолютно непрацездатний винахід, реалізація якого технічно неможлива. Тож основними ознаками троллів є:

- реєстрація великої кількості патентів;
- відсутність, якогось іншого виду діяльності крім реєстрації патентів та одержання інших правоохоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності;
- наявність юридичної служби, що спеціалізується на «інтелектуальному праві»;
- володіння імунітетом до зустрічних позовів, оскільки вони не займаються ніяким виробництвом;
- агресивна претензійна діяльність.

Наведемо декілька прикладів для повного розуміння даної проблеми та масштабів її наслідків. У жовтні 1999 р. в Росії був опублікований патент на винахід «Посудини скляної», опис якого повністю відповідає звичайній скляній пляшці. Автор намагався вимагати від компаній, що виробляють пиво та безалкогольні напої ліцензійних відрахувань у розмірі не менше 0,5% від виручки. 22 січня 2008 р. американська компанія Minerva Industries запатентувала пристрій, який за описом нагадує смартфон, і подала позови проти великих

виробників мобільних телефонів: Apple, Nokia, RIM, Sprint, AT & T, HP, Motorola, Helio, HTC, Sony Ericsson, UTStarcomm, Samsung та інших. Зауважимо, що перший раз позови були відправлені ще до отримання патенту.

Компанія Microsoft повідомила, що змушена витратити десятки мільйонів доларів щорічно на юридичну підтримку, а у Google, Blackberry, Earthlink і Red Hat витрати на адвокатів в цивільних позовах зросли на 400% порівняно з 2005 р. [6].

Україна не є виключенням серед країн, де трапляються такі патентні курйози. В Українському інституті промислової власності українці отримали десятки патентів на всім відомі речі: палички для морозива, шарпетки, пробки та інше. Зокрема, брати Кирило і Дмитро Голіусови зі Львова отримали патенти на зубочистку, шуруп, світильник, пульверизатор і дріт-тримач для пробок з-під шампанського, патенти на найпоширеніші зразки планшетів, а також асинхронний двигун, респіратор. Не зупинившись на цьому, українські «винахідники», отримавши патент на «вішак для речей», почали звертатися в регіональні відділення митниці та просили призупинити оформлення вантажів, на які у них є ексклюзивний патент [7].

Що ж лежить в основі «патентного троллінгу»? Фундамент такої практики лежить як в Конституції США, так і в законодавстві України, а саме – зафіксовано виключне право винахідника на свій винахід (на визначений строк). До того ж, в економіці склалася ситуація, пересічення декількох факторів, які дали можливість для такої недобросовісної поведінки (Табл. 2).

Особливість моделі захисту інтелектуальної власності в Україні робить вразливим підприємства, що займаються імпортом, оскільки дозволяє зупинити ввезення товару на кордоні, без значних втрат. Точніше, це дозволяє український Митний реєстр об'єктів інтелектуальної власності.

Митний реєстр України щодо об'єктів інтелектуальної власності – це інформаційний ресурс, який складається Митною службою (органом) і служить їй для реалізації спрямованих дій на захист прав інтелектуальної власності під час переміщення митного кордону товарів, які порушують права власників зареєстрованих і запатентованих в Україні об'єктів інтелектуальної власності.

Зловживаючи нормами даного реєстру, «патентні троллі» вдаються до таких дій:

1. Реєструють новий продукт (рішення, пристрій та ін.).
2. Вносять його до Митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності.

Таблиця 2

Поєднання факторів «патентного троллінгу»	
Фактори	Сутність
1. Можливості	Останнім часом було зареєстровано дуже багато нових винаходів, і більшість технологій використовують безліч патентів. У 2010-2012 рр. подавалося в середньому 540 тис. / рік заявок на патенти, при тому, що в 2000-2002 рр. – тільки 340 тис. / рік, а десятьма роками раніше, в 1990-1992 рр. – лише 180 тис. / рік. Крім того, складні пристрої та системи можуть використовувати буквально сотні тисяч патентів (у смартфоні, в середньому, їх число доходить до 250 тис.)
2. Невизначеність формулювань	Описи запатентованих технологій настільки абстрактно сформульовані, що компанія не в змозі самостійно розібратися, чи порушує вона той чи інший патент, і де закінчується один патент і починається інший
3. Нерівномірний розподіл витрат і ризиків	Загальна вартість юридичних послуг для відповідачів в патентних процесах в 2011 р. склала близько 29 млрд. дол. (у 2005 р. – тільки 7 млрд. дол.). Середня сума витрат на етапі підготовки до процесу - 1,6 млн. дол., сам процес – ще 2,8 млн. дол., у разі, якщо на кону сума в межах від 1 млн. до 25 млн. дол. Крім того, компанії змушені відкривати внутрішню інформацію, що створює ризик витоку промислових таємниць, не кажучи вже те, що співробітники компанії змушені відволікатися від своїх прямих обов'язків
4. Відсутність ри-зику для позивача	Позивач практично нічим не ризикує. Адвокатів зазвичай наймають на умовах гонорару виграшу; оскільки такі компанії нічого не виробляють у них немає ризику отримати відповідь позов, знизити продуктивність або втратити прибуток від заборони на продажі; репутаційний збиток їм також байдужий

Далі, митні органи зобов'язані відслідковувати продукти, які перетинають митний кордон України та в адміністративному порядку зупиняють все, що може порушувати права інтелектуальної власності.

Отже, «сірий імпорт» та «патентний троллінг» порушують права чесних виробників та винахідників, які забезпечують економічний розвиток та стимулюють науково технічний прогрес. Тому органи державної влади, регуляторні органи та органи самоорганізації населення повинні боротися з такими «побічними ефектами» патентної монополії. Зокрема, Антимонопольний комітет України захищає інтелектуальну власність, слідкуючи за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції. Нормативним актом, який забороняє зловживання патентної монополії, зокрема «патентний троллінг» і «сірий імпорт», є Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції», а саме ст. 1: «Недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності» [8, ст.1].

Крім цього, створений проект «Правил чесних звичаїв використання прав інтелектуальної власності», який є узагальненим базовим актом, що включає систему понять і рекомендацій, затверджених Українським національним комітетом Міжнародної торгової палати з метою формування цивілізованих відносин у сфері інтелектуальної власності, а також сприяння охороні і використанню прав інтелектуальної власності в Україні. Правила розроблені відповідно до ст. 7 Цивільного кодексу України, законодавства України у сфері інтелектуальної власності та захисту економічної конкуренції та визначають етичні правила та обов'язки, які склалися в практиці охорони прав інтелектуальної власності та захисту економічної конкуренції.

Висновки та пропозиції. Таким чином, одним із способів стимулювання інноваційної діяльності є надання винахіднику монопольного права на користування створеним продуктом, впровадження у виробництво та реалізація його на ринку з отриманням надприбутку через видання патенту. Винахідництво буде вигідним тільки за умови покриття та перевищення економічним прибутком витрат на НДДКР у період дії патенту. Звідси випливає, що патентне законодавство – це дозволений спосіб монополізації певної товарної ніші конкретним виробником. Таким чином, саме наявність патентної монополії створює економічні умови для технічного прогресу. Можна вважати патентну монополію необхідною умовою існування ринку інновацій.

При всій важливості патентної монополії, вона, однак, є лише окремим випадком такого поширеного явища як короткострокова або тимчасова монополія, яка спричиняє такі негативні екстернали як «сірий імпорт» та «патентний троллінг». Вони суперечать правилам підприємницької діяльності та чесним торговим звичаям, при цьому порушуючи права винахідників та суб'єктів господарювання, що займаються чесно підприємницькою діяльністю. У розумінні ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» такі дії є порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, тому Антимонопольний комітет України здійснює контроль за недопущення їх вчинення.

Незважаючи на це, позитивний ефект від існування патентної монополії значно перевищує негативні наслідки. Без визнання інтелектуальних прав неможливий розвиток науки і техніки, тому що у авторів повинен бути стимул, яким служить визнання авторства і надання виключних прав на інтелектуальний продукт. Назвати патенти та авторські права обмежувачами конкуренції було б невірно і без визнання прав на них, можливо, зупинився б науково-технічний прогрес.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 р. // Відомості Верховної ради України.
2. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (укр/рос) від 15.04.1994 // Міжнародний документ, СОТ.
3. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» № 3688-ХІІ від 15.12.1993 р. // Відомості Верховної ради України.
4. Особенности таможенного оформления грузов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://transferof.ru/2007/11/26/osobnosti-tamozhennogo-oformlenija.html>
5. Официальный веб-сайт информационного портала Обозреватель. – 2013. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ukr.obozrevatel.com/news/v-ukraini-60-70-odyagu-i-vzuttya-kontrabanda-i-sirij-import.htm>
6. Лахути Н. Краткий гид по патентному троллингу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.ru/interpravo/practice/view/89645/>
7. Юрасов С., Власенко В. Украинские патентные тролли научились зарабатывать на псевдо изобретениях» // «Капитал», 14 серпня 2013, среда, №081 (081).
8. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» № 236/96-ВР від 07.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України.

УДК 349.2

ПОНЯТТЯ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РОБОТОДАВЦЯ

Садікова К.І., помічник юриста Приватне акціонерного товариства «Гумово-технічні вироби» м. Горлівка

Садікова К.І. Поняття та причини виникнення соціальної відповідальності роботодавця.

У даній статті досліджується поняття та загальна характеристика соціальної відповідальності роботодавця в сфері трудових відносин. Виявлено причини виникнення соціальної відповідальності, які впливають на трудову діяльність працівників, а також визначено необхідність впровадження в трудову практику соціальної відповідальності роботодавця. У статті розглядаються питання проблем законодавчого регулювання такого виду відповідальності. Також, проведено аналіз питання запобігання трудових конфліктів і підвищення трудової діяльності за рахунок рівноправних партнерських відносин між працівником і роботодавцем, які виражаються в поліпшенні довірчих відносин з боку роботодавця, завдяки соціальній відповідальності. У статті визначено проблеми забезпечення та обґрунтовано напрями підвищення соціально відповідальної поведінки роботодавця. Під час дослідження причин соціальної відповідальності роботодавця, знайдені шляхи вирішення цієї проблеми і запропоновані організаційно - правові механізми, в сфері трудових відносин, для впровадження їх на практиці.

Ключові слова: соціальна відповідальність роботодавця; соціальне партнерство; трудові відносини; соціальний діалог.

Садікова Е.И. Понятие и причины социальной ответственности работодателя.

В данной статье исследуется понятие и общая характеристика социальной ответственности работодателя в сфере трудовых отношений. Выявлены причины возникновения социальной ответственности, которые влияют на трудовую деятельность работников, а также определена необходимость внедрения в трудовую практику социальной ответственности работодателя. В статье рассматриваются вопросы проблем законодательного регулирования такого вида ответственности. Также, в данной статье проведен анализ вопроса предотвращения трудовых конфликтов и повышение трудовой деятельности за счет равноправных партнерских отношений между работником и работодателем, которые выражаются в улучшении доверительных отношений со стороны работодателя, благодаря социальной ответственности. В статье определены проблемы обеспечения и обоснованы направления повышения социально ответственного поведения работодателя. Во время исследования причин социальной ответственности работодателя, найдены пути решения этой проблемы и предложены организационно - правовые механизмы, в сфере трудовых отношений, для внедрения их на практике.

Ключевые слова: социальная ответственность работодателя; социальное партнерство; трудовые отношения; социальный диалог.

Sadikova K. The concept and the causes of social responsibility of the employer

This article explores the concept and General characteristics of social responsibility of the employer in labour relations. The identified causes of social responsibility that affect employment of workers, and also determined the necessity of introduction in the employment practices of social responsibility of the employer. The article considers the problems of legislative regulation of this type responsibility, in this article the analysis of the issue of prevention of labour disputes and increasing labour activity at the expense of the equal partnership relations between the employee and the employer, which are expressed in the improvement of a trust relationship with the employer, due to social responsibility. In clause the problems of maintenance and the directions of increase of socially responsible behaviour of the employer. During the research the reasons of social responsibility of the employer, found solutions to this problem and the organizational - legal mechanisms in the area of labour relations, to implement them in practice.

Key words: social responsibility of the employer; social partnership; labor relations; social dialogue.

Постановка проблеми. В умовах поглиблення світової фінансово-економічної кризи актуалізується потреба у формуванні та розвитку соціальної відповідальності суспільних суб'єктів, а саме: держави, роботодавців, працівників. Небажання одних, неготовність інших у критичній ситуації надати переваги соціально значущим інтересам і цілям, відійти від вузькогрупових, корпоративних, тимчасових пріоритетів призводить до швидкого накопичення протестного потенціалу у суспільстві, зростанню соціальної напруженості, конфліктів у трудовому колективі, які відіграють велику роль на рівновагу у трудовій сфері.

Ці проблеми пов'язані з безвідповідальністю або відповідальністю, яка не впливає так як покладається на правопорушників. Роботодавець, є повноцінним «господарем» в трудових відносинах. Це позначається на трудовій діяльності працівника. Адже дуже складно відстоювати свої трудові права, які встановлені та закріплені на законодавчому рівні, коли роботодавець диктує свої правила.

Тому на сьогоднішній день проблеми соціальної відповідальності роботодавця є гострою темою у світі праці.

Виявлення невіршеної проблеми. На сьогоднішній день в Україні не існує інституту соціальної відповідальності роботодавця. Це спричинено відсутністю законодавчого закріплення норм регулювання цієї сфери. Але виходячи з трудової практики необхідно зазначити, що впровадження в трудові відносини цього виду відповідальності є значущим чинником для розвитку і збереження трудової дисципліни. Механізм соціальної відповідальності роботодавця дозволить гарантувати дотримання правил на зовсім іншому рівні. Адже, соціальна відповідальність - система добровільних взаємовідносин між працівником, роботодавцем і трудовим колективом, спрямована на удосконалення соціально-трудових відносин, підтримання соціальної стабільності у трудовому колективі. Тобто, це абсолютно інший вид відповідальності, який дозволить " вирівняти" дозволені права між працівником і роботодавцем, у сфері виявлення та припинення правопорушень у галузі трудової дисципліни.

Метою даної роботи є дослідження поняття та виявлення причин виникнення соціальної відповідальності роботодавця в сфері трудових відносин і розкриття їх сутності.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження проблеми соціальної відповідальності роботодавця в сфері трудових відносин здійснювали Ю.Э.Благов, К. Девис, Р.А. Сербіна Н.Д. Гетьманцева, А.В.Малько, Н.А. Промашкова та ін.